

ȚARA NOASTRĂ

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

În acest număr:

Scăderea de prestigiu a Ardealului de Octavian Goga. — Karlsbad, Marienbad și Franzensbad, *trei sonete*, de Octavian Goga. — Triumful fascismului de Alexandru A. Hodoș. — Pro domo de Octavian Goga. — Resortul instrucțiunii se desființează de Oct. Prie. — Atitudini regretabile de Ion Balint. — Erezii gramaticale de Ion Gorun. — Unchiul vorbește de Senex. — Teatrele din Capitală de H. Alexandru. — Noutăți literare de Vasile Savel. — Gazeta rimată: Balada buchetului din Brașov de Io Trocar Voevod. — Politica internă: Congresul partidului poporului. — Evenimentele externe: Conferința orientală. — Insemnări: „Fost poet“, Don Basilio, Încă o desmintire, Ouă și șampanie, Supărare confesională, Perle gazetărești. — Cărți și reviste. etc. etc. ○ ○ ○

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un număr 5 lei

TARA NOASTRĂ

REVISTĂ=LITERARĂ=POLITICĂ=ȘI=SOCIALĂ

APARE ÎN FIECARE SĂPTĂMÂNĂ

ABONAMENTUL:
PE UN AN LEI 200—
UN EXEMPLAR 5 LEI

DIRECTOR:
OCTAVIAN GOGA

ADREȘA:
CLUJ
PIAȚA CUZA VODĂ, 16

ANUL III.

CLUJ, 12 NOEMVRIE 1922

No. 5.

Scăderea de prestigiu a Ardealului

Nici odată nu mi-a fost dat în viață să asist la o mai sgudivoară acțiune a legendei în sufletul deaproapelui, ca acum trei ani când cu verificarea mandatului d-lui Iuliu Maniu în cel dintâi Parlament al României întregite. Scena a fost în adevăr impresionantă. La pronunțarea numelui d-lui Maniu, Camera întreagă ca atinsă de-o baghetă magică a tresărit, deputații s'au ridicat în picioare din toate părțile, barierele partidelor s'au frânt și-o frenetică însuflețire unisonă s'a revărsat subț vasta cupolă a Ateneului...

Era legenda, perfida legendă cu tot cortegiul ei de străluciri mincinoase.

Mi-aduc aminte, un sentiment de sinceră compătimire m'a cuprins în mijlocul bucuriei generale. Eram dintre pușinii oameni care stăteau pe-acele bănci conștient că Parlamentul țării mele și cu el întreagă opinia publică este prada unei urâcioase mistificări. După o observație migăloasă de două decenii și mai ales după confirmările recente dela prezidenția Consiliului dirigent, conștiința mea îmi spunea limpede că șeful partidului național nu are nimic din ștofa marilor îndrumători politici, nimic din rostul deschizătorilor de drumuri la zile de mari răspântii. De-aceea mă biruia tristețea și resimțeam în suflet o penibilă apăsare morală. Mă gândeam, cum bietul popor românesc, după atâta amar de suferinți tot își mai permite încă luxul iluziilor optice pentru-ca nu peste mult experiența lui îndurerată să înregistreze o nouă decepție. Priveam împrejur, vedeam obrași congestionați de entusiasm, aspecte curate de emoții patriotice risipite cu profuziune de dragul unei himere și-am părăsit incinta Camerei copleșit de senzația antipatică pe care și-o lasă totdeauna pălmuirea brutală a adevărului...

Subt răscolirea acestor reflecții am luat parte atunci la discuțiile comitetului executiv al partidului național, care în obișnuitele ședințe interminabile examina și nu mai isprăvea cu situația politică a țării. Pentru ori-ce spirit limpede se vedea drumul care era de urmat. Vechiul regat era la un punct nou al evoluției sale politice. Obo-

sit de jocul destul de frivol al partidelor politice din trecut, cu sufletul înviorat de bucuria proaspătă a unirii, se îndrepta spre Ardeal, acordându-i un nelimitat credit politic, exagerând proporțiile, nesocotind realitatea și acceptând salvarea dela frații desrobiți. Era în adevăr un aspect unic de autoflagelare la toți oamenii conducători ai României vechi, care sub impulsul opiniei publice păreau a se da la o parte, asociindu-se și dâșii la ecoul general: *Să vie Ardelenii!* Era evident, că o astfel de platformă politică rar ofere istoria unui neam. În asemenea împrejurări, ce-ar fi fost mai logic, pentru un om conștient de propria valoare și dornic să-și realizeze planurile constructive, decât hotărârea bărbătească de-a lua în mână frânela conducerii și a începe în ceasul potrivit opera pozitivă? Aceste constatări erau înțelese de toți și dacă nu mă înșel, alături de alții, le-am făcut și eu însumi obiectul unei analize stăruitoare.

Domnul Iuliu Maniu, n'a îndrăznit să ia răspunderea situației. După aplauzele frenetice ale Camerei, după sgomotoasele manifestații de pretutindeni, asaltat din toate părțile, înconjurat de-o bună voință unanimă și susținut de toți prietenii, eră chemat la cârmă ca un salvator al neamului. Bietul nostru coleg, era așa de mic atunci! Cu-o candoare de timiditate inocentă înlăturând insistențele partizanilor, neînțelegând că sunt cărțile Ardealului pe care le joacă cu nehotărârea lui, fără să deschidă vre-o perspectivă, fără să lumineze vre-un orizon, redevenit într'ai lui numai stângaciul avocat provincial, ascunzându-și ambiția după o aparență de modestie banală, în nepuțința absolută a unei explicații politice s'a declarat incapabil să formeze guvernul și a împins pe planul întâi, cum se știe, personalitatea imprecisă a d-lui Alexandru Vaida.

A fost primul moment de destrămare a legendei. Opinia publică a înghițit pilula amară, încercând o vădită depresiune.

* * *

Guvernarea haotică care a urmat e o pagină cunoscută de toți. Lipsit de ori-ce program de acțiune, desorientat în problemele interne, afișând un cras diletantism de fie-care clipă, guvernul d-lui Vaida a risipit în câteva luni de zile tot capitalul politic al Ardealului acumulat decenți de-a rândul în sufletul acestei țări. Câteva acte de guvern, câteva pașiri parlamentare de pe banca ministerială, câteva certificate de gospodărie ciudată au fost deajuns ca lumea să sufere o dureauă și rapidă rectificare... Aparențele acestei cârmui care însemnă o necontestată diminuție cerebrală față de trecut și-o reală scădere de ordin moral, — pe lângă o stricăciune adusă țării, măcinau zilnic prestigiul ardelenilor în noua așezare de stat. Pe urma decepției zdrobitoare s'au îngropat credințe frumoase și-a revenit în circulație ierarhia valorilor de ieri.

Care-a fost rolul d-lui Iuliu Maniu pe vremea când și-a împins partidul la guvernarea țării, lăsându-i toate răspunderile și neluând d-sa personal nici una din ele asupra sa? Nu cunoaște nimeni acest

rol. Afară de câteva cuvinte anodine la tribună, afară de sfaturile spuse în umbră și la ureche, gândirea partidului n'a fost cu nimic fructificată. Dorind a perpetua parcă ideia guvernării sale dela Sibiiu, dintr'un spirit de inerție sau cu un scop lăaturalnic nemărturisit, d-sa și-a menținut și pe mai departe calitatea de președinte al Consiliului dirigent, până în ziua când propriul său partid împotriva voinței șefului a hotărît cu multă energic desființarea acestui organ inutil.

Ne luând parte la guvernare atunci când partidul său giră afacerile țării, care este măcar rezultatul acțiunilor d-sale, în opera de canalizare și coordonare a curentelor politice din țară? A apropiat în acest timp partidul național de alte formațiuni politice, a încheiat acorduri favorabile, a creat legăminte pentru ziua de mâine? — Nimic nu se știe, nimic nu se vede.

Când guvernul d-lui Vaida în starea anarhică generală a trebuit să plece dinaintea steagului roșu care se agita pe calea Victoriei, conștiința publică a rămas amărâtă ca trezindu-se din beția unui vis plin de făgăduinți.

Al doilea moment, când a fost sfâșiat vălul de vraje a legendei.

* * *

Desfășurarea de mai târziu este încă în amintirea tuturor. Partidul național, grație unei conduceri acefale, a mers înainte din greșală în greșală, din pierdere în pierdere.

Călăuzit de poftă mari și de inteligențe mici s'a confundat văzând cu ochii într'o singurătate politică steapă pentru el, păgubitoare pentru țară. Aruncându-se în opoziție pe vremea guvernului Averescu, la ale cărui alcătuirii pozitive n'a luat parte, profesând în Parlament un criticism sgomotos copiat după obstrucțiile dela Budapesta, călcând în picioare tradițiile de cuviință și distinsa sfială ardelenască, matadorii dlor Vaida-Maniu au răspândit o impresie stranie cu atitudinile lor. Din acest timp li se trag și primele începuturi de veleități separatiste. Prinși de valul unei opoziții înăcrite, nemulțumiți că nu participă la guvernare în care se obișnuiseră să vadă o ploaie de beneficii pe vremea Consiliului dirigent, acești patrioți ai Ardealului de ieri, au socotit că la doi ani după unire pot acoperi cu insultele lor țara-mamă cu toate așezămintele ei. Va rămâne, în adevăr, sarcina istoriografului de mâine să descifreze psihologia tulbure a acestei nematurități politice, dublate de-o penibilă ingrătitudine morală.

Paralel cu cele dintâi sughituri de regionalism s'au prezentat și grave simptome de manie a *pertractărilor* la adversarii noștri. Trebuie să recunoaștem în această ramură de activitate aptitudinile netăgăduite ale dlui Iuliu Maniu. D-sa în cei trei ani dela alipirea Ardealului, numai mare risipitor de energie intelectuală n'a fost. În Parlament n'a venit nici ca spiritul codificator al necesităților naționale, cum îl indica rostul său de șef al unui partid, nici măcar n'a isbutit să dea sinteză limpede a trebuințelor unei provincii. Pierzându-se în preocupări mărunte, brodând o retorică sălcie pe-un fond mohorât, n'a manifestat decât o permanentă predilecție pentru chestiunile de regulament.

Toate luptele mari, în care se răscoleau pasiuni și se aruncau adevăruri crude, au trecut alături de d. Maniu, ne putându-i smulge nici-un strop de căldură, nici-un accent de sinceritate. Păstrând aceeași linie de corectitudine formală care nu angajază cutele adânci ale sufletului, cu aceleași aiere de seninătate foarte vecină cu inocența de spirit, d-sa era într-o continuă rezervă, se tot păstra pentru ziua de mâine, pierzând din vedere că zilele trec, legendele se sfarmă și viața își cere zilnic jertfele ei implacabile. În schimb însă d. Iuliu Maniu a *pertractat* cu toată lumea. Ce strășnică elasticitate de principii și câtă desorientare nu s'au desprins din aceste târguieli. Timp de trei ani n'a fost partid politic cu care gentil, curtenitor, plin de atențiuni, șeful celor „o sută” să nu fi lungit vorba asupra târgului. Liberalii n'au ajuns la preț, d. Iorga și-a manifestat repede oroarea pentru „debitanții de brânză”, generalul Averescu plictisit a pus capăt nesfârșitelor îngăimări, în vreme ce d. Mihalache cu-o răbdare adevărat țărănească e la sfârșitul îndurărilor sale... În cursul acestor negoțuri, firește, partidul național din Ardeal, ca ori-ce marfă dusă prea des la târg, a suferit o neîncetată diminuție de prestigiu. Lună cu lună, aproape zi cu zi, s'ar putea demonstra cu călindarul în mână curba pe care o descrie căderea unui organism dela culme spre prăpastie.

După toate acestea, ca atmosfera de îngropăciune să fie completă, mai trebuia și-un act de violență nesocotită a conștiinței obștești, un moment de eclipsă totală a bunului simț politic. Ni s'a dat din prilejul încoronării prin abținerea partidului național și ce-a fost mai rău, prin manifestul lansat cu atâta vâlvă. Cetiți ziarele dela Budapesta cu toată beția romantică stârnită de domnia Vaida-Maniu, cumpăniți reconfortarea sufletească a dușmanilor noștri pe urma acestor ponegriri de țară, pipăiți inoportunul conflict cu Ungaria în care ne-a târât grandilocvența regionaliştilor dela noi și întrebați-vă cam ce a mai rămas din refrenul de-acum trei ani, când Camera României întregite s'a ridicat ca un singur om să aplaude în d. Iuliu Maniu ideia: „Să vie Ardelenii?”...

Că șefii se mai sbat, comunicatele lor apar încă, celebrități de provincie mai răgușesc pe la adunări, în vreme ce fostul candidat de primministru își face intrarea în Brașov în trăsură trasă de șase cai și primește buchețele de flori dela domnișoarele de acolo, toate aceste sunt perfect adevărate, dar seamănă grozav a înmormântare.

Legenda a murit. O undă de scepticism dureros s'a abătut în suflute după entuziasmul de ieri. Jucători hazardați au risipit o comoară. Ardealul, deklasat politicește pe urma acestor risipiri, plătește scump răscumpărarea realității. N'ar fi nici o mirare, dacă sub presiunea acestor triste descoperiri postume, cutare bătrân cărturar ardelean, un venerabil canonic dela Blaj de pildă, parafrazând dictonul roman pe urma pierderilor lui Publius Quintilius Varrus, l-ar apostrofa pe șeful naționalist cu accente de patetică tânguire cipariană:

— Ce-ai făcut cu legiunile Ardealului, domnule Iuliu Maniu?

De sigur nu e o plăcere să faci aceste constatări și cel care le scrie îndeplinește o datorie de spovedanie publică ce și-a impus, — înfruntând cu liniște droaia de supărări și puhoiul de insulte. Dar realitatea trebuie privită în față, fiindcă pe ruinele legendei este datoria noastră a celor de aici să recucerim prestigiul Ardealului și să dăm acestui colț de pământ cuvenitul loc de cinste în conducerea politică a țării.

OCTAVIAN GOGA.

KARLSBAD*)

*Sunt fără număr, mutre somnolente
De ambe sexe, valuri nesfârșite
Trec spre izvor, stomacuri oboseite
Din cele cinci diverse continente.*

*Par un cavou arcadele boltite
Subt ziduri sure, reci, indiferente,
Cînd dintr'un colț răsună 'n vagi accente
Un vals de Strauss cu note gîlgăite ...*

*Așa pe rînd mulțimile s'adapă ...
Pe urma lor și pasul meu s'abate,
Da! Iată-l plin păharul meu cu apă ...*

*Incep să-l beau și liniștea mea gravă
Schifează parcă gestul lui Socrate
Cînd a sorbit din cupa de otravă!*

*) Ziarele noastre publică un concurs la un premiu peniru traducerea unei ode latinești medievale asupra Karlsbadului. Cetitorii nu se vor supăra dacă din acest prilej răsfoiesc în caietele mele de fost poet, cum ar zice adversarii mei și public aceste impresii mai puțin clasice.

MARIENBAD

*Ce blîndă ești domestică pădure,
Sub brazii tăi decenți nu mi se pare
Că s'ar putea vocifera prea tare,
Ori c'ar veni haiducii să mă fure.*

*Bine crescută, n'ai asemănare
Cu coastele Carpaților obscure,
Unde e svon de clopot și secure
Și unde iese ursul la plimbare ...*

*Și totuș pacea ta civilizată,
Mi-a arătat cea mai cumplită fiară,
Pădure tunsă, rasă, coafată ...*

*Vai, n'am s'o uit vedenia burgheză:
— Un neamț enorm pe-o bancă solitară,
Iși mîngăia nevasta lui obeză ...*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FRANZENSBAD

*În dup'amiaza silnică de vară,
I s'a făcut așa un gol în minte ...
Sunt fără șir imagini și cuvinte
Ce s'au pornit în juru-i să tresară.*

*Pe scaunul ei de lene sedentară
O năpădesc aducerile-amînte ...
... A jost demult ... La bal? ori înainte? ...
Departate parcă picur'o ghitară ...*

*Încet, încet visării se supune,
Cînd înotînd în soarele — apune,
O ciocîrlie își înalță trîlul ...*

*Ea doarme lin ... Dar într'o clipă, iată,
Din vis femeia sare 'nfrigurată:
— I se păruse c'a țipat copilul ...*

OCTAVIAN GOGA

Triumful fascismului

Mișcarea fascistă din Italia a ajuns ținta ultimă a năzuințelor sale politice: guvernează. Triumful n'a fost lipsit de oarecare manifestări violente. Guvernul de ieri al dlui Facta nu s'a retras dela cârmă decât după primirea unui ultimatum în care erau cuprinse și alte avertismente decât cele politice. Legiunile dlui Mussolini, noul prim ministru al Italiei, au avut câteva ciocniri cu poliția; și pe ici pe colo, au fost ocupate cu forța clădirile instituțiilor publice, întocmai ca în vremurile îndrăznețe și tulburi de revoluție. Aparențele au fost însă înșelătoare. Fascismul n'a avut nevoie să arunce în cumpăna unui război civil, forțele militare pe care, dealtfel, le avea la îndemână: Sufletul întregii armate italiene era deopotrivă de câștigat pentru o cauză care isbucnea din adâncurile unui pătimaș patriotism. Regele, pe care năvala voluntarilor fasciști îl ridica și mai mult în prestigiu, privea cu simpatie o mișcare, puțin cam turbulentă, dar profund dinastică. Păturile largi ale poporului manifestau prețutindeni, sau un sgomotos entusiasm, care lua proporțiile unor grandioase demonstrații publice, sau o tacită încuviințare, în plămădeala căreia se găsea câteodată și frica de acțiune a unor protivnici slabi, dar, de cele mai multe ori, sentimentul unei solidarități tainice.

Într'un cuvânt, trupele fasciste ale Italiei n'au urmat soarta gărzilor roșii din Rusia sovietică. De pe acoperișurile caselor nu s'a tras cu mitraliera, străzile n'au fost prefăcute în tranșee, și orașele n'au cunoscut teribilele asalturi cu granate de mână, sub groaza cărora a trăit luni de zile Petrogradul, Moscova sau Odessa.

Nu se poate vorbi deci de o „lovitură de stat“. Nimic nu s'a clintit din structura organică a regatului Italiei. Suveranul e aclamat prețutindeni. Parlamentul va fi convocat în scurtă vreme. Libertatea presei a fost respectată. Politica externă a noului guvern urmează calea tăiată de mai 'nainte, a unei conlucrări loiale între aliații de ieri. Nici-o apucătură de dictatură, înăuntru, nici-o tendință de aventură, în afară.

Triumful fascismului ru însemnează, cu toate acestea, numai simpla înlocuire a unui guvern printr'un altul. E isbânda unei legitime stări sufletești și a unei concepții care a stat la temelie însăș a marelui război căruia i-am supraviețuit: *o biruință a ideei naționale.*

* * *

Nu este în cădere noastră să judecăm aci dacă mișcarea fascistă a câștigat în cecece privește cucerirea țelurilor sale prin dobândirea atât de ușoară a puterii, sau dacă misiunea sa ar fi fost mai rodnică rămânând un redutabil instrument de presiune, și deci de îndrumare, față de politica generală a partidelor cari s'ar fi perindat la guvern. Oricum ar fi, evenimentul e plin de învățăminte, și nu ne vom da în lături de a le culege.

Suntem nevoiți s'o spunem, dar așa numita noastră „presă democratică“, aceea care afișează o însuflețită înțelegere pentru cele mai înaintate revendicări sociale, nu privește fascismul cu ochi buni, și din răscrucea de drumuri unde domiciliază, se uită la el cam chiorș. Unele gazete din București, cari nutresc o vădită slăbiciune pentru toate curentele populare și sunt gata să îmbrățișeze orice pornire sancționată de opinia publică, profesează o academică repulsiune față de o mișcare plină de avânt, de însuflețire și de energie, care a câștigat pe seama ei dreptul de a îndruma soarta Italiei, în consensul aproape unanim al națiunii. Căre să fie pricina unei asemenea ciudate atitudini?

Dela o zi la alta, se îngrămădesc în jurul nostru, anumite fenomene de umanitarism rău înțeles, cari ocrotesc toate posibilitățile de lașitate și de indolență. Din felul în care se pretinde, ca un drept cetățenesc, o a-tot-cuprinzătoare iertăciune pentru greșiiții războiului, din tonul articolelor de ziar în cari tremură cu rost sau fără rost teama unor „complicații“, din tăcerea cu care se acopere chiar unele grave atingeri de demnității noastre naționale, din toate părțile se picură cel puțin un strop de descurajare, o picătură de venin, un element de disoluție în bucuria obștească, curată și neprefăcută, care a urmat victoriosului război al României. Scepticismul înăcrit față de marile adevăruri istorice ale acestei națiuni, nemulțumirile trecătoare ridicăte la înălțimea unor insuportabile calamități, scăderea simțului de sacrificiu personal, sunt tot atâtea aspecte felurite ale unui marasm care încearcă, în numele democrației și al pacifismului cu orice preț, să cutropească toate câștigurile sufletești ale războiului. Sunt oameni cari se tot străduiesc să arunce un gros vâl de uitare asupra credințelor cari s'au încheșat într'o neclintită realitate de pe urma grelelor jertfe de sânge. Parcă n'ar fi fost nimic. Unirea Ardealului cu Țara-mamă s'a hotărât așa, în mod quasi-sovietic, la Alba-Iulia, Basarabia ne-a aruncat-o în brațe numai și numai un concurs binevoitor de împrejurări, Bucovina a sosit și ea în costum de sărbătoare în această întâmplătoare horă a Unirei, din care, evident, fiecare poate să se desfacă conform „pactelor“ încheiate, dacă nu le mai place dănuitorul de alături... Nici un respect pentru greaua tragedie a războiului și nici o muștrare pentru cei cari n'au înțeles-o. În schimb o excesiv de binevoitoare atenție, fără nici un control al discernământului, pentru orice năzuință care pare să băjbaie spre o „nouă orânduire socială“.

Iată cum se explică și puțină grijă pe care o poartă unii din oamenii noștri politici unității statului românesc, și cum s'a putut întâmpla ca unii din gazetarii noștri să găsească accente de înduioșată apărare pentru „cetățeanul“ Max Goldstein, atentatorul dela Senat și slujitorul prin crimă al unei „idei“ pe care, se zice, suntem datori s'o lăsăm să crească în voia ei. Trăim doar în era tuturor libertăților!

* * *

Psihologia aceasta se aseamănă puțin cu aceea care stăpânea, a doua zi după încheierea armistițiului, cele câteva milioane de lup-

tători din tranșee. Pretutindeni domnea convingerea că schimbarea totală pe care o purtase în germenii de sânge cei patru ani de uriașe încercări între popoare, nu avea să cuprindă numai lărgimea hotarelor, ci va întipări mai ales o viață nouă în cuprinsul fiecărei țări în parte. Oboseala atâtor luni petrecute în noroiul șanțurilor și în mizeria traiului sub cerul liber, aspra școală a primejdiei de moarte înfruntate la tot pasul, atâta suferință și atâtea lipsuri, înlesneau izbucnirea unor firești năzuinți pentru o existență mai bună. Un justificat simțământ de mândrie a omului care și-a făcut o aspră datorie, schimba pe soldatul disciplinat într'un cetățean demobilizat irascibil și greu de mulțumit. Infernul găurilor de sub pământ părea că duce spre drumul revendicărilor sociale.

Inceputul, furios, năvalnic și anarhic, dar fără urmare, l'a deslănțuit Rusia lui Lenin. Ostașii de pe toate fronturile imperiului cari au întronat dictatura sovietelor, nu știau mare lucru din crezul comunist, și în mintea lor nu se putea cristaliza deosebirea dintre cele două „concepții“ protivnice, aceea a lui Kerenski, pe care l'au răsturnat și aceea a lui Trozki, pe care-l primeau ca șef suprem al gărzilor roșii; ceea ce înțelegeau și ceea ce-i ademenea era *făgăduiala păcii*, a păcii cu orice condițiuni. Am avut și noi prilejul să judecăm, pe frontul Moldovei, pricinile reușitei bolșevismului, și am putut zări fenomenul de „defaitism“ în toată desfășurarea lui exagerată.

Într'o măsură mai scăzută, aceeași dispoziție sufletească o arătau și soldații întorși de pe fronturile țărilor învinse. În Austria, în Germania, în Ungaria, trupele se înapoiau la vetre „sătule de război“, cu gălăgioase apucături anti-militariste, rupând adesea insignele gradelor lor, — și mai cu seamă ale superiorilor, — desfășurând în locul *steagului național* pe care-l urmasse pe câmpul de bătaie, un altul mai promițător, care ducea spre o așezare nouă a societății. „Dictatura proletariatului“ era astfel aproape să triumfe în Austria, a fost înăbușită în sânge în Germania, și a putut să trăiască, o grozavă și ridicolă pagină de oroare, în Ungaria.

Chiar în țările învingătoare svârcolirile „copiilor lui Lenin“ au amenințat multă vreme liniștea necesară pentru consolidarea izbânzii. În Franța, comunismul se avântase până la lovitura îndrăsneată a unei greve generale; în Italia, muncitorii ocupase cu forța fabricile, proclamând socializarea industriei, și cine nu-și aduce aminte că până și în România, steagul roșu ajunsese să fie suit, acum trei ani pe acoperișul tramvaielor din Capitală.

* * *

A urmat însă repede, — ce cuvânt urgisit! — *reacțiunea*. Foștii luptători de pe toate fronturile au priceput fără multă greutate că *desorganizarea economică* provocată de cataclismul războiului nu îngăduia pe de-asupra și perturbarea orbecărei către imprecisele și noule idealuri umanitare. Dimpotrivă, cei cari se năpustiseră nerăbdători să caute repede drumul către alte limanuri sociale, răsturnând

și dezorganizând slabele puncte de sprijin pe care se mai susțineau po-
poarele, vedeau cu groază deschizându-se înaintea ochilor lor: *haosul*.

Infernul rusesc era de față; fiecare știa acum încotro duce dru-
mul revoluțiilor sociale. Și împotrivirea a început, conștiință și dârză.
Rând pe rând valul roșu, s'a retras. Și din țările învinse, unde a în-
ceput să încolțească *ideea de revanșă*, ca și din țările învingătoare
unde a biruit conștiința *apărării roadelor războiului*. Unde sunt fră-
mântările de-acum trei ani? Deoparte Germania stăpânită de un na-
ționalism aproape brutal, Ungaria lăsată în mâna „maghiarilor cari se
deșteaptă” și Turcia legănată de visul unei reconstituiri în granițele
sale europere. De partea cealaltă Franța, care sub guvernarea intransi-
gentă a lui Poincaré urmărește cu tenacitate executarea păcii pe
care a câștigat-o prin biruința armatelor, Anglia care trece sub câr-
muirea unui partid conservator, și Italia, unde sentimentul patriotic
cristalizat în mișcarea fascistă, înfrânge toate piedicele din calea lui.

Ideea națională, pentru care a fost purtat cel mai crâncen răs-
boi al lumii, reintră în drepturile sale. Națiunile cari au sângerat
pentru a câștiga puțința unei închegări statornice în granițele lor firești,
nu pot compromite acest câștig, scump plătit, de dragul unor experi-
mentări primejdioase, semnătoare de adevărate dezastre. Nici nu se
putea altfel. Înlanțuirea faptelor istorice se face, totuși, potrivit cu o
implacabilă logică a stărilor sufletești. Imaginea sacră a Patriei, pur-
tată în toate colțurile rețelilor de sârmă, nu se putea întoarce
terfelită în noroiul unei promiscuități internaționale.

Iată pentruce, nici nu ne întrebăm dacă fascismul Italiei, — cea
din urmă formă a acestei îndreptățite „reacțiuni” — se va menține sau
nu la guvern. Sămânța ideei a rodit, și fericită țara în care se mai
poate culege elan și abnegație pe seama unei risipe de adevăr și de
suflet. S'a vorbit și la noi despre „fascismul” care ne-ar trebui. Bine
înțeles, — Doamne ferește! — fără *exagerări*... Noi socotim că nu e
încă nevoie de el. Bunul simț al poporului românesc a privit cu o
liniștită satisfacție înfrângerea totală a „bolșevicilor” dela București, și
pentru o asemenea limpezire a lucrurilor n'a fost nevoie să se alcă-
tuiască legiuni de apărători ai ordinii. Acelaș bun simț refuză astăzi
să se asocieze tendințelor de dezagregare îndreptate împotriva unității
noastre naționale. Și, mai presus de orice, plutește deasupra capetelor
tuturora o atât de largă înțelegere instinctivă a destinelor acestui
neam, încât, cu toată oroarea de „complicații” pe care o manifestă
unii din concetățenii noștri, vechea tradiție ostășească se va înfățișa
ori de câte ori va fi nevoie de apărarea integrității teritoriului nostru,
la Tisa, la Nistru, la Dunăre.

Iar dacă va fi nevoie de un „fascism” împotriva urzitorilor de la-
șitate sau a semănătorilor de separatism, — *acest* „fascism” vom ști
să-l servim chiar cu prețul câtorva . . . exagerări.

ALEXANDRU A. HODOȘ.

Pro domo

Mi s'a trimis de către un prieten un număr din *Gazeta Transilvaniei* dela Brașov, în care un individ anonim mă împroașcă cu-o ploaie de înjurături după bunul obicei al gazetelor de scandal. Nu e nici cel dintâi, nici cel din urmă. E liber să-și exercite meseria în dragă voie, fără nici o tulburare din partea noastră, înjurătura fiind în adevăr un gen foarte puțin interesant.

Nu mă voi poticni deci de considerațiile „politice“ ale tulburatului cetățean, care după toate probabilitățile nu va vota cu noi la alegerile viitoare, fiindcă subsemnatul s'a „unit cu dușmanii poporului“, a adus aici în Ardeal „lăcustele“ de peste munți etc. etc. Cu un cuvânt este o nenorocire mare. Cetățeanul va vota deci cu partidul național și discuția s'a încheiat de astă dată cu un real profit pentru adversarii mei. Tot astfel dau câștig de cauză și constatările lansate de către organul d-lui Al. Vaida, că sunt un *fost* poet, mort deabinele și îngropat în toată legea la o vârstă nu tocmai înaintată. Nu opun nici o desmințire, fiind hotărît de pe vremea când eram încă viu, ca în toate planurile literare să nu revendic pe seama mea rolul ingrat al miticului Orfeu, care cum se știe, avusese capriciul neapreciat de mine de-a cânta pe seama zierelor sălbatice.

Este însă o insinuare ordinară la care mă opresc, fiindcă a mai fost trecut publicului și în ziarul *Patria* și-o văd turnată cu fine aluziuni firește, și la *Lupta* din București, probabil din pana distinsului nostru confrate Honnigman, merituos ziarist și dânsul.

E vorba de casa, — *recte*, „castelul“ dela Ciucea, — înfățișată publicului ca o contravaloare a frământărilor mele politice. Nu stărui câtuș de puțin asupra obrăzniciei cu care se tipăresc astăzi toate calomniile. Mi s'a părut atât de tocit ascuțișul vorbelor în presa noastră încât am crezut inutil și ridicol să spulber minciuni și să schițez gesturi de apărare.

Acum încă infamia este categorică, fiindcă în *Gazeta Transilvaniei* se vorbește de „castelul dela Ciucea“, ca de „prețul trădării“ mele, cu alte cuvinte stăpânesc un lucru de furat. Ei bine, ca să isprăvesc odată pentru totdeauna cu acest soi de argumente, să punem la punct chestiunea pentru deplina lămurire a deaproapelui. Casa dela Ciucea împreună cu vre-o treizeci de pogoane am cumpărat-o înainte cu trei ani prin *Banca Agrară*, cunoscuta citadelă economică a dușmanilor mei politici pe prețul de lei 280 mii. *Intregă această sumă împreună cu toate dobânzile o datoresc și astăzi acestui institut de credit, ai cărui patroni supărați, pe deoparte îmi solicită în termeni categorici achitarea datoriei, pe de altă parte ei, proprietarii virtuali ai „castelului“, unde eu sunt astăzi numai locatar, tolerează în gazetele lor răspândirea calomniei.*

Cred, că s'a lămurit deci publicul și asupra *prețului trădării* mele și asupra corectitudinii delicațiilor mele adversari.

Fiindcă individul dela *Gazeta* d-lui Al. Vaida aduce vorba de „foloase materiale“, declar aici să se știe că nu fac parte în această eră a „naționalizărilor“ de tot felul *din nici un consiliu de administrație*, refuzând până astăzi în mod programatic foarte multe propuneri de acest fel. Se vede că nici în această chestiune nu pot fi de acord cu detractorii mei, știut fiind că democratul domn Al. Vaida încasează numai dela Banca Marmorosch Blank un ștert de milion pe an, d-nii Goldiș și Cicio-Popp sute de mii de lei dela Banca Generală, d-nii Braniște și Brediceanu la fel dela *Reșița* și așa mai departe, toți acești fruntași dărmători ai „oligarhiei“ sunt copleșiți de toate bunătățile.

Cer scuze cetitorilor pentru aceste constatări în care nu e nimic literatură și de care sunt gata să răspund în fața judecății oricând.

Și acum, după ce ne-am limpezit, să urmeze discuția înainte, fiecare cu argumentele sale. În orice caz mă declar gata să dau orice categorie de lămuriri, făgăduind, eu „castelanul dela Ciucea“ că nu mă voi ocupa nici odată de latifundiile d-lui Iuliu Maniu.

OCTAVIAN GOGA

Resortul instrucțiunii se desființează?

Știri din București ne vestesc încetarea resortului instrucțiunii din Cluj și trecerea arhivelor aceluia la ministerul din București. Unii vor zice, — în special transilvănenii, — bine că se termină odată și cu chestiunea aceasta! Alții — „regățenii — vor congłasui cu adausul: trebuia desființat mai de mult.

Intr'un punct suntem de acord cu toții: De cât să mai viețuiască în forma cum e, mai bine să treacă la cele eterne. Dar de un lucru trebuie să ne dăm seama, în special noi ardelenii. Vor merge lucrurile mai bine după desființarea secretariatului general din Cluj? Școlile vor funcționa mai mulțumitor, sau corpul didactic va fi mai complet satisfăcut dela București, decât dela Cluj?

Ce vor zice confesiunile, minoritățile, cari tot mai aveau încredere în felul de a vedea și a aprecia situația lor, al oamenilor Ardealului dela Cluj, cari nu se vor găsi la București?

Ca români, cari dorim și vrem să se consolideze țara, trebuie să ne cutremurăm la știrea, că se desființează cel mai important resort și că această desființare înseamnă iarăș un uriaș pas înapoi spre desorientare și disoluție.

Să ne dăm bine seama, că s'a desființat resortul comunicației, dar — nu s'a putut disolva comunicația. A plecat secretariatul internelor, dar n'a plecat și administrația. Celui dela justiție i s'au luat toate atribuțiile, dar justiția își face cursul ei.

Nu se poate rezolva o problemă prin tăierea capului celui ce stă în frunte, nici prin încătușarea și sugrumarea aceluia. Vieța își are legile ei, cari își fac cursul, neputând fi supărate nici de voiața indivizilor, nici de aceea a colectivității. Iar după suprimarea atâtor organe, menite să normalizeze vieța publică dela noi, s'a îndreptat situația?

După încetarea internelor, e mai bună administrația, după celor date comunicației e mai perfectă comunicația, ori vă convine justiția de astăzi? Sigur că nu. Dacă am ști, că după astfel de suprimări vin zile mai bune, vine o situație normală, o siguranță de drept, o stabilitate de trebi cu o administrație cinstită, bună și încurajătoare, ne-am felicita, dar când știm ce urmează și avem atâtea exemple clasice de desolare, de descurajare, de distrugere a unei structuri civilizate de stat, că suntem sătui de experimente, precum s'a săturat toată lumea.

Ungurii în 1848, când s'a decretat unirea Ardealului cu țara ungurească, au legiferat „legile unirei“, ca fiecare cetățean să știe ce este lege, să aibă siguranța de drept și — să se poată clădi Ungaria modernă în mod lent, normal și fără sguduire.

La noi prin ordonanțe se schimbă legi, prin rescripte se suprimă structuri de stat, se nesocotesc revendicări și drepturi.

Sigur, că Consiliul dirigent, ca organ independent de guvernare nu a corespuns noțiunii de stat unitar. Secretariatele însă au fost aduse în concordanță cu această noțiune precum și cu responsabilitatea ministerială.

Noi ne-am dat însă seamă că guvernarea Ardealului fără ardeleni este o imposibilitate. În Ardeal mai trebuie contat și la aceea psihologie aparte, care a crescut alături de evoluția socială și de stat, pe care trebuie să o înțelegem, ca să o putem directiva.

De aceea am hotărât *transferarea*, iar nu desființarea secretariatelor generale. Organele de guvernare plasate la Cluj, fac mai bune servicii țării la București pe lângă ministerele responsabile, unde informațiile, deslușirile, competența lor previn multe hotărâri luate în bună credință, dar incompatibile cu situația dela noi. Nu ne vom putea închipui, ca secția școlilor primare, ori secundare din Ardeal să fie condusă de alți oameni, decât de ardeleni, precum considerăm ca un anacronism, că la interne nu avem oamenii noștri, la justiție, la comunicație chiar, lipsesc oameni de aici.

Ungurii altcum au lucrat la 1848 și 1867.

Oare să fim noi un neam atât nefericit, ca să nu fi învățat nimic, să nu vedem și să mergem orbiș înainte?

OCT. PRIE.

Atitudini regretabile

Opinia publică românească a avut de înregistrat în ultimul timp câteva regretabile atitudini din partea unor fețe bisericești, cari par a nu înțelege urmările unor anumite diferențieri neobișnuite până acum în sânul unor credincioși de acelaș neam. Am înregistrat și noi în paginile acestei reviste, atitudinea ciudată a unor prelați români din Ardeal, cari cu prilejul încoronării s'au oprit la pragul Catedralei dela Alba-Iulia, refuzând să aziste la serviciul divin și așteptând afară, într'o atitudine de neînțeleasă abținere față de actul religios al „un-gerei“ primului Rege al tuturor Românilor. O explicație logică a acestui gest, nu s'a dat până acum. Nunțul papal din București a încercat să scormonească unele opreliști rituale cari ar fi interzis adică reprezentanților unei biserici naționale să fie de față la binecuvântarea creștinească dată Suveranului nostru. Scuza nu se ține însă în picioare, și ori ce-ar spune d. Emil Honigmann dela *Lupta*, — acest emerit cunoscător al problemelor canonice, — s'au depășit limitele tradiției, și sentimentul de frățietate dintre fii celor două biserici, deopotrivă de sacre poporului românesc, a fost știrbit. Noi ne obișnuisem aci în Ardeal cu o admirabilă și fecundă toleranță reciprocă, de pe urma căreia adeseori preoți de confesiune diferită au venit să slujească în fața aceluiaș altar.

Ne vin în minte însă, acum, și alte atitudini destul de recente ale unora din frunțașii clerului gr. catolic, pe cari le condamnăm, firește cu aceeaș asprime cu care ne vom înfățișa de pildă față și de orice atitudine de proselitism ortodox. Iată unul din aceste fapte. Anul trecut, episcopul de Lugoj de-atunci, P. S. Frențiu a cerut printr'o scrisoare adresată ministerului de Culte mărirea salariului său până la suma de cel puțin 300 mii lei anual. Pretențiile erau oarecum exagerate, dar P. S. episcop dela Lugoj susținea că aceasta nu este decât contravaloarea celor 20 mii fiorini în aur fixați cândva de o Bulă papală în înțelegere cu guvernul maghiar de pe vremuri. Amenința că în cazul neadmiterii acestei foarte curioase cereri, se va adresa Parlamentului, iar la nevoie, va face recurs la Liga națiunilor, trimitând o petiție plină de protestări. Înaltul prelat român se arăta gata să se așeze sub aripa ocrotitoare a „clauzei minorităților“ din tratatul dela Saint-Germain, pentru marea cauză a celor 300 mii lei anual.

Un alt fapt similar. Se știe că potrivit legilor ungurești, în vi-goare încă în Transilvania până la abrogarea lor, lăsământul unui episcop este a se împărți în trei părți egale între stat, biserică și ru-denii. Pentru îndeplinirea acestui act legal, ministrul de culte de-atunci, d. Octavian Goga, după moartea episcopului Radu dela Oradia-Mare, a trimis Capitlului ce acolo pe reprezentantul său pentru a inventaria lăsământul regretatului episcop. O penibilă mirare a cuprins tot mi-nisterul de Culte în fața răspunsului dat de către Capitlu, subț iscă-litura canonicului dr. Florian Stan. Capitlul protesta pur și simplu îm-

potriva reprezentantului ministerului de Culte dela București, sub cuvânt că... dreptul de patronare, de către Rege era o prerogativă specială a regelui „apostolic“ al Ungariei, care n'a fost trecută suveranului României și deci nu cedează decât forței.

Aceste două întâmplări, — și mai sunt și altele cari, toate se pot controla — ne-au venit acum în minte, stârnind în scrisul nostru o profundă mâhnire și un sentiment de dezaprobare față de asemenea fenomene iritante, regretabile din toate punctele de vedere. Din fericire, noi n'avem de înregistrat rivalități confesionale, căci spiritul poporului din Ardeal nu se lasă târât pe terenul unor asemenea discordii nefirești. În loc să fim mulțumiți că dihononia lipsește, să ne apucăm s'o stârnim? Unele fețe bisericești, par'că tocmai așa ceva ar căuta.

Dar cine poate să folosească de-aci? În orice caz, buna înțelegere dintre cele două biserici surori, nu.

ION BALINT

Erezii gramaticale

Sunt ani, cam mulți, decând am atras atenția asupra tendinței ce unii scriitori, mai ales de pe la gazete, arată, că să scoată din limba românească, să desființeze, verbele de conjugarea a patra, — adică să le desființeze nu, fiindcă aceasta nu se poate, — dar ca să le dea plocon, cu dela sine putere, conjugării întâia. Astfel, ne-am pomenit pe nesimțite cu verbele de formațiune nouă:

A oferă, oferare (el *oferă*); a acoperă, acoperare, sau a descoperă, descoperare (el *acoperă*, sau *descoperă*); a suferă, suferare (el *suferă*); a sprijină, sprijinare (el *sprijină*) etc.

Cum numai începutul e greu, — ziceam într'un rând, — ne putem aștepta să asistăm în curând la trecerea în bloc a verbelor de conjugarea a patra la cea dintâi, și vom avea atunci: a vorbă, vorbare (el *vorbă*); a clipă, clipare (el *clipă*); a răsără, răsărare (el *răsără*); a pornă, pornare (el *pornă* sau *pornează*); a cântără, cântărare (el *cântără*), ș'asa mai departe. Vom citi atunci, de pildă, fraze ca aceasta: „El când *descoperă* că măcelarul nu *cântără* bine, nu *suferă* aceasta, se *sprijină* pe băț, îl *lovă* și îl *cârpă* (a *lovă*=lovî, a *cârpă*=cârpi)“. De sigur: dacă zici *descoperă* în loc de *descopere*, *suferă* în loc de *sufere*, *sprijină* în loc de *sprijinește*, — de ce n'ai zice și *cântără*, *lovă*, *cârpă*, în loc de *cântărește*, *lovește*, *cârpește*, — sau el *fugă* în loc de *fuge*, *iubă* în loc de *iubește*, — ș'asa mai departe?

— Cam la fel este și cealaltă inovație, aceasta la substantive. Nu le sună unora bine la ureche femininele în *e*, și astfel ei nu mai scriu niciodată *origine*, *margină*, *lature*, ci întotdeauna: *origină*, *mar-*

gină, latură. Nici aici nu vedem de ce inovatorii s'ar opri (sau opră). Ca mâine poate că ne vom și trezi (sau treză) cu vr'o nuvelă începând astfel: „La margină de pădure treceam pe o cărară; peste tot liniștă; numai în rariștă cântă o pasăre...” Ferește (sau feră) Doamne, de mai rău!

* * *

Acuma, dacă astfel de abateri dela regulele limbii și dela vorbirea părinților noștri ar fi să se generalizeze, — n'ar mai rămânea nimic de zis; am rămânea cu verbele hibride ca: el *suferă*, dar noi *suferim* (și nu *suferăm*), el *sprjină*, dar noi *sprjinim* (și nu *sprjinăm*) — ș'așa mai departe; — și tot astfel cu substantivele cu terminație de analogie arbitrară: *origină, margină, latură*...

Dar, vezi că sunt și destui scriitori cari stăruiesc în formele... învechite, — și astfel iată că avem acum alătura și pe unele și pe celelalte. Unii rămân cu Eminescu și admiră progenitura de *origine* romană, pe când alții, poreclind-o *origină*, pot s'o admire și ei, dar n'o respectă. Tot astfel, unii vor continua să rimeze florile de *nufăr* cu *sufăr*, pe când alții vor căută zadarnic o rimă la *suferă*, formă în care vor stăruii la rândul lor. (Cred că nici George Ranetti, cel mai mare meșter al rimei după Coșbuc, n'ar putea găsi o rimă la acest verb de o astfel de conjugare... decadentă).

Este însă evident că în limba literară nu vor putea să stăruiască alături aceste două serii de forme, ci una sau alta din ele are să triumfe. Care? *Simțul limbii* va răspunde mai curând și mai sigur decât orice argumentări lexicologice, cari cu greu răsbăt și plivesc ereziile ce prind rădăcini cu ușurința semințelor de buruiiană.

ION GORUN.

Unchiul vorbește . . .

Orice s'ar zice, toate se lămuresc odată pe pământ, toate secretele își găsesc deslegare. Iată, în sfârșit, ne este dat să știm și de unde se trag celebrele *hotăriri* ale „*pactului*” dela Alba-Iulia.

Ne-o mărturisește cuvântul autorizat al dlui dr. Iuliu Coroianu, fost senator al partidului național, în coloanele ziarului *Keleti Ujság* (5 Noemv.) din Cluj. Bătrânul pensionar politic este unchiul domnului Maniu, părintele sufletesc al șefului, căruia din fragedă pruncie, — cum arată dânsul cu mare lux de amănunte, — i-a îndrumat în mod personal educația. Dsa ne descopere că din această specială educație și din atmosfera cu totul particulară dela Șimleul-Silvaniei s'a zămislit democratismul punctelor dela Alba-Iulia.

Unchiul însă, care face confratelui maghiar impresia exactă a unui simpatic nemeș unguresc de legea veche, nu se oprește la aceste destăinuiri. În fumul lui de țigare reînvie amintiri familiare și credințe

de ieri, întâmplări politice din Ungaria care s'a dus. Unchiul judecă cu multă temeinicie evenimentele trecutului apropiat.

Sugestionat de poveștile vechiului luptător naționalist, gazetarul ungar întreabă — : „*Pe urma celor întâmplate, ce părere aveți, s'ar fi desmembrat Ungaria, dacă chestiunea naționalităților ar fi rezolvit-o în mod sincer prin autonomia Ardealului?*”

Iată răspunsul unchiului: „*Nu s'ar fi desmembrat. Naționalitățile ardelenene ar fi cârmuit în mod autonom Ardealul; ar fi încheiat o inseparabilă alianță ofensivă și defensivă cu Ungaria și ar fi trăit cu statele vecine în cea mai bună prietenie.*”

Așa glăsuiește unchiul.

Venind vorba de București, firește, e foarte supărat, *lovește cu pumnul în masă*, cum ne spune autorul convorbirii, d. Kömives Lajos și detestă „*domnia dela centru*” împreună cu „*spiritul oligarhic*”, — unchiul fiind, cum știm cu toți, un admirabil apostol al democrației. Deodată cu mulțumirile ziarului din Cluj, transmitem și noi venerabilului senator al României mari și membru marcant al celor „o sută”, și credem, întreaga opinie publică românească, toată gratitudinea noastră pentru aceste prețioase contribuțiuni lămuritoare.

Unchii, în adevăr, uneori sunt neprețuiți, din înțelepciunea lor putem descifra biografia nepoților.

Gyula baci, să trăiți și să mai declarați...

SENEX

BCU Cluj / Central University Library Cluj

IN LOC DE „CRONICĂ DRAMATICĂ”

Teatrele din Capitală

Săli goale... — Nu e destul public? — Criza de repertoriu. — Literatura dramatică de import. — Un refugiu salvator: repertoriul tradițional.

Călătorul care abia sosește în București, din cine știe ce colț de provincie e întâmpinat chiar dela ieșirea din gara de Nord, de o înșiruire multicoloră a afișelor de teatru; din clipa în care pornește pe lărmuitoarea cale a Griviței, defilarea reclamelor tipărite îl chiamă la cele mai variate distrații. S'ar zice că, de doi ani încoace, Capitala noastră se poate mândri cu o mișcare teatrală care covârșește posibilitățile ei de găzduire; par'că singurul punct întunecat în această privință ar fi lipsa sălilor de spectacol, neîndestulătoare pentru atâtea noi înjghebări, de dramă, de comedie, de operetă... Parcurgând cu ochii literale strigătoare ale afișelor impresia aceasta se întrecește, și lista ia o proporție oarecum mulțumitoare: un Teatru național, un Teatru popular, o Companie particulară de dramă în pasajul Imobiliara, altă Companie de comedii moderne în fața Palatului regal, o Operă națională, o Operetă românească, o Operetă vieneză la Eforie, o trupă evreiască, alături de hala Văcărești... și așa mai departe.

Și totuși, dacă același călător, dornic de o desfătare sufletească căruia îi duce dorul în colțul său de provincie, va păși pragul vreunuia din teatrele noastre, se va mira fără îndoială când va fi întâmpinat de golul rece și neprimitor al unei săli nepopulate. Și se va întreba, uimit, cu drept cuvânt: — „Care să fie cauza? Dacă nu e public îndestulător, pentru ce sunt atâtea întreprinderi de teatru? Și dacă public este, pentru ce stă acasă, ori preferă pantomima cinematografelor?”

Intrebarea ne-am pus-o și noi, de câteva ori, în tovărășia șirurilor de scaune, la comedia *Banco!*, contemplând cavitatea cavernoasă a lojilor la drama *Liliom* sau ascultând, împreună cu ușierii Teatrului liic, spiritualele recitative ale *Bărbierului din Sevilla*...

Pentru ce nu vine lumea la teatru? — Într'adevăr, e de mirat. De-atâtea ori s'a spus că publicul bucureștean este un apreciator priceput, pe care nu-l sperie nici cele mai revoluționare inovații în materie de realizare scenică, și pe care îl poate cuceri pe de altă parte și cea mai îndrăzneță literatură dramatică.

Nu mai departe decât anul trecut sau acum doi ani, reprezentațiile erau suprapopulate, și aproape toate sălile de teatru refuzau în fiecare seară, o mulțime de spectatori cărora nu puteau să le mai ofere locuri. Astfel se și lămurește dealminteri una din cele două întrebări de mai sus, căci acesta este motivul pentru care, astăzi primăvară, se încrucișau tot felul de proiecte, se vânau cu îndârjire clădirile libere, — dar inexistente, — în vreme ce în lumea actricească se auzea același refren: — „Vreau să-mi fac teatrul meu, dar nu găsesc local!”

Acum, lucrurile s'au schimbat. De vină e publicul?

Inclinăm să credem că pricina e alta, și ea stă într'o vădită scădere a nivelului vieții teatrale din Capitală. În primul rând, e o criză de repertoriu. În afară de Teatrul național care, de câte ori e la strâmtoare, apelează la nesecata comoară shakespeariană, restul teatrelor se șbate, trebuie s'o spunem, într'o dezorientare penibilă. Vârsta de aur a importului comod de pe piața Parisului, a trecut. Ce ușoară era operația de criticism directorial, atunci când cele douăzeci de teatre din capitala Franței jucau în fiecare stagiune câteva acte ale unor autori consacrați. Marea metropolă apuseană cernea aceste ploaie de piese moderne prin sita sentințelor pariziene, și întreprinderile dela București, fără multă bătaie de cap n'aveau decât să aleagă pe cele puse deoparte de vântul succesului. Datorită acestui procedeu destul de practic, toate lucrările mai de seamă ale dramaturgilor „en vogue” pe bulevardele Parisului, au fost înfățișate publicului românesc. Nu e de mirare, de pildă, că aproape nu există o dramă de *Henri Bernstein* sau o comedie de *Flers* și *Caillavet* care să nu fi văzut lumina rampei pe malurile Dâmboviței. An cu an ne soseau „noutățile” datorite unor autori cu reputație bine fixată, ca *Henri Bataille* și *Pierre Wolf*, *Tristan Bernard* și *Kistemaekers*, ceva mai rar *Francois de Curel* și *Porto-Riche*, foarte des *George Feydeau* și *Paul Gavault*, toată pleiada de furnizori ai teatrelor de pe Sena, cărora le eram com-

plect tributari. Abia din când în când, spectatorul lua cunoștință și de o dramă destul de veche, de *Sudermann* sau de o comedie mai nouă a lui *Molnár*. Berlinul și Budapesta nu erau puse la contribuție....

Astăzi, în mod fatal, mișcarea dramatică din București se resimte de frământările prin care trece teatrul francez contemporan. Războiul a adus și aici o zguduire fatală. Rețeta dramei „de salon” cu veșnicele variante ale adulterului. — când mai tragic, când mai pașnic, — începe să fie părăsită. Comedia jocurilor de cuvinte sau a situațiilor încurcate, — se coboară spre amurg. Henri Bernstein abia a mai dat o singură piesă în decurs de cinci ani. Paul Gavault doarme pe veselele sale triumfuri din trecut. În schimb își croiește drum o literatură nouă, în care se distilează uneori ascuțite șarade de psihologie și cu care se frământă un nelămurit val de umanitarism. Tineri autori dramatici ca *Sarment*, *Reynal*, *Jean-Jacques Bernard*, *Géraldy* și alții, părăsind fâgașul conflictelor de banale pasiuni amoroase, își pun probleme mai largi, lăsând să pătrundă între decorurile convenționale, un suflu acidulat de preocupări literare. Producția teatrală franceză se caută deci pe sine însăși. E o excursie desigur interesantă, pentru publicul parizian. Dar, întreprinderile teatrale dela București stau nedumerite în fața acestei lumi necunoscute, ca un negustor într-un bălci pe care nu l-a mai cercetat și nu știe ce să aleagă.

Lucru de mirare, — nici un teatru din Capitala noastră nu are la îndemână colaborarea unui spirit critic luminat care să se orienteze oarecum în această fierbere de tendințe proaspete, și care să alcătuiască ceea ce se chiamă: *un repertoriu*. Conduse exclusiv de actori, întreprinderile particulare apucă de ici, apucă de colo, din bazarul multicolor al hazardului, și aproape totdeauna alegerea este nefericită, fie pentrucă lucrările alese sunt slabe, fie că ele nu se armonizează cu preocupările românești de astăzi.

Înțelegând această situație, nu ne mai mirăm pentruce lumea nu umple teatrele. Ele nu reușesc s'o intereseze. Afișele, de cele mai multe ori, nu spun nimic. Publicul „premierelor” se împrăștie nemulțumit. Oamenii stau acasă, sau preferă banalitatea cinematografului. Acesta, cel puțin, e mai ieftin...

*

Care este însă leacul împotriva acestui marasm în care se sbat întreprinderile noastre de teatru? Ceea ce se întâmplă în Franța se petrece pretutindeni. Diferitele năzuinți literare, la cari se adaugă inovațiile marilor regizori, se încrucișează, se împletesc la olaltă, și clo-cotesc într'o vâltoare tulbure. Încotro să ne îndreptăm?

Fără nici o ezitare răspundem: spre repertoriul tradițional. Spectatorii cari ocolesc sala în care se joacă *Paquebot Tenacity* sau *La Beffa*, umplu până la ultimul loc stalurile Teatrului național, ori de câte ori se reprezintă *Lady Macbeth* sau *Rața sălbăteacă*. Dibuirile cari se fac peste graniță în materie de teatru, nu se pot transplanta în mijlocul nostru. Publicul de pretutindeni nu primește

din literaturile străine decât ceace este verificat, controlat, scos odată pentru totdeauna la iveală, din grămadă. Directorii de teatru dela București să încerce această revenire la capod'operele universale, și se vor minuna ei înșiși ce public dornic de spectacole bune au la îndemână!

Mai este însă o condiție: realizarea scenică. Cu regret trebuie s'o spunem, dar iubitorii de teatru nu pot fi mulțumiți nici cu interpretările cari i-se dau. Fără îndoială, d. *Bulandra* este un artist cu frumoase însușiri plastice. Avem toată simpatia pentru fantazia spirituală a d-lui *Iancovescu* și prețuim cum se cuvine puternicul temperament al d-lui *I. Manolescu*. Admirăm chiar grația d-nei *Elvira Popescu* și distincția d-nei *Lucia Sturdza-Bulandra*. Dar, cu toate sufragile cari merg la fiecare în parte dintre acești „lăderi“ ai scenei, — suntem siliți să recunoaștem că un ansamblu mulțumitor nu vedem nicăeri în afară de Teatrul național, care cel puțin, are de unde alege.

În ultimii cincisprezece ani, doi oameni au avut o influență hotărâtoare asupra desvoltării teatrului românesc. Celdintâi a fost d. *Alexandru Davila*, care a modernizat complet mijloacele de punere în scenă de până atunci, reușind să formeze o pleiadă de excelenți actori și realizând astfel interpretări ireproșabile, până în ultimele amănunte. Cel de-al doilea a fost regretatul *Pompiliu Eliade*, care a dat Teatrului național un repertoriu eclectic, alcătuit cu o deosebită pricepere, înfățișând în talmăcire românească o colecție întreagă de opere caracteristice ale literaturilor străine, dela *Regele Lear* al lui Shakespeare, trecând prin *Don Carlos* de Schiller ori prin *Falimentul* de Björnson, până la *Brândușa* de Brioux.

Atât munca unuia cât și a celuilalt sunt pe punctul de a fi zădărnice. Din fericire, elementul precumpănit care va sili lucrurile să intre în făgașul lor, va fi tot marele public, acela care refuză astăzi invitațiile unor afișe foarte bătătoare la ochi, dar foarte puțin ademenitoare.

Și poate ar mai avea un rost, aici și frageda noastră literatură originală. Dar despre aceasta, cu alt prilej.

H. ALEXANDRU

Noutăți literare

I.

Nu poartă nimeni altul, decât mine, răspunderea celor ce scriu. Nu voi să-mi asociez nici pe director, nici pe redactori, zețari, administrator sau vânzătorul cu rabat, deși acesta din urmă s'a obișnuit cu sporuri iar penultimul cu reduceri, când e vorba de un scriitor. Cultura românească se găsește și ea centralizată în mâni strâns încleștate în jurul unui capitol special din *Buget*. Dar vanitatea celui ce scrie e mare, oricât de modest ar părea și de aceea, neținând seamă de lumea reală, el nu are înaintea ochilor decât idealul ce urmărește și trebuința sufletească de a împărtăși și altora, la cât mai mulți, bucățele rupte din sufletul lui sbuciumat. Omenirea nu poate trăi fără manifestări artistice, de orice natură, oricare ar fi forma lor, inferioară sau superioară. Aceasta atârână de gradul de cultură și al individului și al mediului în care el se dezvoltă.

* * *

Sunt un om vechi, din nenorocire foarte vechi. O barieră cumplită mi-a tăiat sufletul. Jumătate e în trecut, cealaltă încearcă să se adapteze prezentului. Vă închipuiți ce luptă se dă între cele două suflete cari vor să fie unul singur și numai unul. Viața noastră, și-așa, s'a desfășurat într'un dezechilibru sufletesc. Multele influențe externe, contrastul dintre păturile nou create conducătoare cu idealuri ale timpului și masele rămase în urmă la câteva sute de ani, infiltrarea între acestea a elementelor străine — altă mentalitate, alte tradiții, alte obiceiuri — și-au produs efectul. Poporul românesc s'a dezvoltat prin salturi și fără continuitate. Ne menținem prin ultima părțică sănătoasă ce s'a mai păstrat și pe care dacă o pierdem, ne-am pierdut. Suntem, înainte de toate *rurali*. Băstinașii suntem niște desrădăcinați: viața ne cheamă la orașe, dorim însă aerul de țară, dorim tot mai puternic câmpul, pădurea, văile și munții noștri, ai nimănui altuia. În atingere cu orașele suntem sau învinși, sau devenim ceea ce vor ele sub influența unui mediu ce nu are nimic comun aceluia din mijlocul căruia ne-am desprins.

În această *revoluție* scriitorul român e o figură ce răsare mai vie. Eu nu mă ocup decât despre el aici. Sunt noutăți literare, fie că v'aș povesti despre lucruri petrecute acum cincisprezece ani, fie că m'aș opri la actualitatea zilelor de azi, cari zboară, zboară și dispar lăsându-și urmele lor.

Continuitate în literatura românească n'a existat. Au fost epoci, fericite sau nefericite. Din lipsa unei critici permanente s'au urmat curentele din afară, în special, francez și de sigur nu curentul de cea mai fină esență. Extravaganțele acestei literaturi transplantate pe solul nostru și-au dat roadele. Fiind împotriva firii poporului nostru, literatura aceasta a deșteptat mai degrabă desgustul multora dintre cetitori, pentru cari literatura nu e numai o simplă etichetă.

Țărănismul *Sămănătorului* și poporanismul *Vieței Românești* însemnau începutul unei renașteri. Cu toate calitățile și defectele ei, această literatură începuse a interesa păturile subțiri sau subțiate dela orașe, pentru cari ultima noutate literară parisiană era tot atât de necesară ca și ultimul jurnal de modă. Neavând o critică permanentă care să dirijeze pe cetitor, producția literară a fost lăsată la voia întâmplării și fatal a încăput pe mâni de recenzenți, pricepuți sau nepricepuți. Avântul mișcării dela „Sămănătorul” continua încă la „Viața Românească” ca o redeșteptare națională, când își face apariția „noua” formă literară a simbolismului dus până la extremitate, ca să ascundă și lipsa de talent, cea mai jenantă formă literară. Sub pretextul de a veni cu ceva „nou” nu cu o etichetă, numărul simboलिष्टilor cari găfăie alergând după originalitate a sporit în proporții nebănuite. (Alții adoptând astăzi forme total lipsite de poezie inundă paginile multelor reviste literare dându-le adesea aspecte atât de neliterare).

* * *

În lumea aceea, de acum cincisprezece ani își face intrarea Ion Minulescu. Venia dela Paris. În giământanul lui aducea câteva zeci de simboलिष्टi; în sufletul lui noutatea care îl impresionase în mod deosebit și pe care voia să o impună cititorului român. Întâmplarea însă a voit ca să publice în „Sămănătorul” versuri populare pe care nu le-am regăsit în nici unul din volumele sale de versuri.

Pe vremea aceea Ion Minulescu purta o barbă mare, ce bătea în roșu închis și prânzea la unul din modestele restaurante studențești, unde nu odată își spunea nemulțumirea, ca unul ce era în continuă revoltă, mult visatele drumuri glorioase întârziu încă să i se arate. Locuia într'o odaie la etaj în strada Academiei. Geamul dela odaia lui se deschidea asupra unui zid înegrit. În odaie cărți răvășite pe o măsuță, firește, autori ciudați a căror faimă e atât mai mare cu cât sunt mai puțin cunoscuți; nelipsitul portret al lui Baudelaire cum și altele, ale multor altora din favoriții lui îi împodobeau pereții de „o culoare fără de culoare”. Avea de pe atunci pasiunea colecționarului de ediții rare, stampe și altele, pasiune pe care cultivând-o cu anii îmi închipui că astăzi trebuie să se aple în posesiunea multor lucruri interesante și extravagante. Avea nesfârșita dorință de a se deosebi de restul muritorilor prin gusturi literare ciudate, pe care le afixa urbi et orbi ca și prin atitudinea lui de fiecare zi, fiecare mișcare și gest ale lui fiind ale omului care vrea să se impună și distingă de restul muritorilor. Cu o răbdare și o stăruință ce nu i-au lipsit niciodată și nu l-au părăsit, știa să se facă remarcat, să deștepte curiozitatea muritorilor atât prin felul lui de a fi cât și prin poezia ce începuse a publica. Sub aceste aspecte ce-i dădeau o originalitate, în fond un egoist, un preocupat numai de dânsul, un burghez sănătos dublat de un tânăr nepăsător în aparențe, vedea lumea prin cele trei nave ale lui ce rătăcesc pe mări sau prin pelerinii lui ce nu știu să-și spună țara enigmei din „care vin sau spre care pleacă”. Vorbitor plăcut, Minulescu poate povesti zile și nopți de-arândul fără să plictisească, ceea ce i-a atras, desigur,

prietenia unor oameni cari n'au putut rămâne nesimțitori față de Poet, ci dimpotrivă, se simțeau obligați să caute împreună drumurile ce aveau să i se deschidă glorioase, luându-și fiecare gloria la care aspira.

Părăsind deci ziarul „Patriotul“ care și-a dat obștescul sfârșit printr'un scandal public, Minulescu intră la „Viitorul“ unde ani de-a rândul face gazetărie, ca ori ce ziarist.

Drumurile i se deschid: fondează reviste cu titluri caracteristice: *Insula* (a poezilor insulari, neînțeleși încă), *Revista celorlalți*, unde, amfritrion primește și oficiază în fața tinerilor cari smeriți și plini de admirație îi călcau pragul. Oaspeții însă, nejustificând în mod suficient prezența amfritrionului, revistele au reposat fără pompă și Minulescu a rămas să-și plaseze romanțele în cuiburi ce nu-i aparțineau. În *Viața Nouă*, ca și în *Falanga*, ca și la *Viața literară și artistică* el apărea. Întristat de „Viața Nouă“ care nu se arăta prea entuziasmată față de Minulescu, își găsește adăpost cald la „Viața literară și artistică“ a lui Ilarie Chendi, care, cu toate ascuțiturile și tășurile lui, apreciind eforturile de singularizare ale lui Minulescu, îi publică vreo câteva poezii, nuvela, „Casa cu geamurie portocalii“ destul de slabă — fiind lipsită de pecetea originalității deși o caută, dar întrunind calități apreciabile de reportaj senzațional. — Între altele îi publică și romanța „Celei care minte“, care după ce a zăbovit două luni în dosarele dlui Ovid Densușianu, e oferită lui Ilarie Chendi, ca poezie scrisă după un manuscris găsit la Pompei. Romanța a avut succes. Farsa a prins. Autorul era Minulescu, și Minulescu (în goană după celebritate) jubila. Chendi era furios. Nu din pricina gloriei altuia, ci din aceea a mistificării, întrucât nimănui nu i s'ar putea cere să cunoască manuscrisele ce s'ar descoperi într'un Pompei oarecare.

Minulescu însă își făcea drumul. Cucerise mai întii scriitorii care îi recunoșteau „oarecare nebulie necesară unui scriitor“ cum spunea Gîrleanu. Alții, mai cruzi îl numeau „nebulă“. El însă își apropiase simpatiile celor în preajma literaturii iar întrucât îl privea personal, își aranjase atât de bine afacerile în cât demi paltonul îi sosea din Londra, ca și crăvățile, în care, într'adevăr, ajunsese a fi un maestru. Purta cămășile la modă, butoni de aur la manșetă, ghete sau pantofi cum numai puțini bogătași aveau în București. El realizase minunea de a le avea pe toate cum și prețioase prietenii personale deși avea grija să nu se îndepărteze de plebea literară, căreia trebuia să-i povestească ce se petrecea în cealaltă lume.

* * *

„Romanțe pentru mai târziu“? Venea oare prea de vreme Minulescu, aducea un aport extraordinar literar pe care-l sconta a nu fi priceput de cât printr'o fericită evoluție artistică a poporului nostru în înțelesul în care o vedea el? Nu. Era goana după celebritate, arzătoare dorință de a părea unic, nou, a fi admirat ca poet și ca om. Cu câtă voluptate nu-și declama în sala din strada Academiei, romanța favorită. Il văd: în redingotă minunată, o splendidă roză roșie

la butonieră, plin de patimă și de voluptate ca și cum ar fi voit să înghită toate femeile din sală. Era însă altul, care-i tăia avânturi și-i îndepărta senzații ce credea că s'au refugiat în faldurii redingotei lui: Era D. Anghel, cu o roză ce parcă se ascundea; era Anghel, cu priviri ironice, cu vocea veșnic răgușită, care-și spunea propriile versuri, ca-și cum ar fi fost ale ori cui altul, numai ale lui nu. Minulescu intra, mergea, răsufila cu versul lui, era el în el; Anghel era versul altuia pe care avea aerul că-l subliniază și cizelează, că se silește să scoată din el efecte, că vrea să-i dea un înțeles, că e impersonal, ceea ce nu avea Minulescu, deoarece el voia, ținea să o spună, că el e versul lui, că fără el lumea înseamnă prea puțin. Și avea dreptate poate: ce sunt romanțele lui? „Mult așteptații; Cea care va veni; Cea care minte; Cele ce se vând?” Un soliloc pseudoliric mai bine zis: o văpae roșă.

Poezia lirică, așa după cum o cunoaștem noi, nu mai poate intra în cadrul concepției minulesceane. Minulescu e impetuos, solemn, misterios, grandios și căutat, în manifestările lui artistice. Femeia, ca femeia, lipsită de orice farmec intelectual, el o va cânta. El nu vede în femeie de cât corpul, carnea, senzația, brutalitatea, bestialitatea. Vrea să fie incapabil de alte sentimente în fața femeii. E frumoasă, senzuală, cărnosă, atât cât trebuie, instinctul îi deșteaptă fioruri poetice și va cânta pe harpa-i ce singur și-a construit:

Deschide-ți brațele — altarul, în care mă 'nchinam o dată,
Deschide-ți brațele și prinde-mi în ele brațele-obosite
Apleacă-ți gura 'nsîngerată
Și sărutările-ți păgâne înseamnă-le pe-obrazu-mi pal
Inseamnă-le la rând, să-mi stee pe veci, de pază
Neclintite etc.

Eminescu simția cu totul altfel:

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floare a albă de cireși
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele ieși.

* * *

Cafeneaua Kübler era primitoare pe vremea aceea. Minulescu era unul din obișnuiți. Ziarele îl interesau prea puțin; în schimb revistele ilustrate, era cel dintâi care le cetia și vămua. Știam acumă cu toții, cine adoptase paginile ce lipsiau. Nu murmură nimeni. Minulescu era maestru în materie și slabelor obiecțiuni ce se ridicau uneori, el riposta: „Parcă înțelegeți voi ce era acolo!” Numai el înțelegea arta nouă, a cărei curiozitate știa s'o deștepte cu o deosebită dibăcie. Din curiozitate a început prin a fi citit. Eșise din cadrul obișnuit, apucase pe alte drumuri, își smulsese singur rădăcinile, odată când a plecat la Paris, unde, adăogăm în treacăt și-o mâncat obolul părintesc, a doua oară când s'a reîntors, aducând cu el acea mentalitate ciudată ce avea să-l stăpânească în deșirul anilor. El își *fixase*

dela început o *atitudine*. Rupe cu trecutul nostru literar și transplantează pe solul nostru literatura lui și . . . a altora de pe malurile Seinei. Tinerile odrasle ale lui Apollo îl privesc cu sfială la început, se așează la a cincea masă de Poet, pe care îl admiră din depărtare; în câteva zile însă distanța e parcursă, discipolii se înmulțesc și deși tânăr, Minulescu acceptă titlul de „maestru“ pe care i-l acorda cu atâtea nuanțe ironice și D. Anghel, privindu-l pe sub sprincene, cu un surâs ironic, pe care Minulescu nu-l releva niciodată în fața discipolilor lui.

Era un pasionat jucător de biliard, deși cele mai ușoare carambolașe și le rezerva fără voia și în ciuda lui pentru, mai târziu. Aici se deosebia de I. A. Brătescu-Voinești și D. Anghel, dar se apropia de St. O. Iosif. — „Ștefane, îi spunea Minulescu, jurăm prost amândoi, să ne consolăm cu poezia. Acolo suntem tari amândoi! Maeștri!

Și aci, ca în toate manifestările lui: câteva puncte în plus ale partenerului, îl făceau vorbitor, cântitor, se revolta chiar și nu admitea posibilitatea unei înfrângerii, ceea ce-i reușea aproape întotdeauna, știind să-și aleagă partenerul.

În timpul acesta își trăiașe barba și își tușanase mustețile. Se îmbrăca la Londra și parfumurile îi veniau din Paris, parfumuri tari cari rămăneau ca o amintire printre cei ce zăboviau în jurul meselor de marmură dela Kübler, după ce pleca el.

BCU Cluj / Central * * * University Library Cluj

În această atitudine a lui se vedește tot mai limpede și o notă omenească a sufletului său. Senzații nelămurite ce zac în fiecare din noi, sentimentul eternității, un misticism caracteristic rasei, doruri neîmplinite, îl chinuesc, îi pun problema îndoelii și a nesfârșitului: „Sosec corăbiile, Romanța celor trei corăbii, Romanța pelerinului, Romanța Mortului“ și a. E într'adevăr ciudată atâta melancolie ce se desprinde din ciclul acestor romanțe ale lui:

Porniră cele trei corăbii...
 Spre care țarm le-o duce vântul?
 Ce porturi tainice
 Ascunse cercetătoarelor priviri,
 Le vor vedea sosind mânate de dorul tristei pribegiri?...
 Ce valuri nemiloase
 Măine
 Le vor deschide'n drum mormântul?
 Porniră cele trei corăbii....
 Și abia se mai zăresc —
 Se'ngroapă
 În golul zărilor pătate de violetul înserării;
 Iar albul pânzelor întinse
 În cenușiul depărtării
 Zidește trei mausoleuri în cari dorm cei duși pe apă.

VASILE SAVEL

GAZETA RIMATĂ*BALADA BUCHETULUI DIN BRAȘOV*

„După discursul ținut de dl Iuliu Maniu la întrunirea din Brașov, o tânără domnișoară i-a oferit un buchet de flori“.

Gazeta Transilvaniei

*Azi vă vorbește un poet,
Despre un șef și un buchet.*

*Nu e o scenă de alcov:
A fost deunăzi, la Brașov,
O adunare cu alai.
Venise toți frunțașii, vai!
Cu patru cai,
Cu șase cai,
(Erau trăsuri, iar nu tramvai,
Făceau „năveta“ cu Mihai).*

*Cu gesturi de mitropolit
In urmă, șeful a vorbit:*

— *In conzecință, prin urmare,
Noi astăzi, unul fiștecare,
(Insufletire foarte mare)
Nu ne-am mai dus la 'ncoronare,
N'aveam coroane de schimbare.
(Aplaudă domnul Cicio, tare).
Dar orișicât de regional,
Partidul nostru 'i național.
(Aci a fost un mic scandal).
El luptă cu oligarhia;
Și, apărându-și sărăcia,
Exploatat de banca Blank,
Sărmanul Vaida n'are franc.
Tot astfel Goldiș, aferim!
Intors dela Ierusalim,
Abia mai poate să trăiască
Cu ce-i dă „Banca românească“
(Aplauzele încep să crească).
Nu ca dușmanii, plini de crime,
Cum a fost Goga dela Culte,*

(Aplauzele sunt unanime)
 Care-a făcut păcate multe:
 Vânzând unei biserici crucea,
 Luă castelul dela Ciucea,
 Și astfel „Țara Noastră“ scoase!
 (Incep ovații furtunoase).

Discursul s'a sfârșit aici.
 Dar, fete mari și fete mici,
 Mai toate regionaliste,
 (Durere, chiar autonomiste)
 Înspre tribun' au dat năvală,
 Și pentru ziua triumfală,
 C'o caldă cuvântare-i dete
 Un mic buchet de margarete.

.....

În umbra pace de hotel
 Tânjește-un șef, și-un buchețel ...
 Jur împrejur e gol, e toamnă,
 Și amintirile 'l îndeamnă
 Să-și cearnă printre anii grei
 Melancolia de holtei.
 Ca un erou dintr'o baladă
 Lăsându-și fruntea 'n mâini să cadă,
 Cuprins de tainice dureri
 (Cum e'n tablouri, la bărbieri)
 Rupând petală cu petală,
 El se întreabă cu sfială
 Cu un accent de țintirim:
 — „Oare venim, sau nu venim“ ?

Perfida floare însă tace
 Și cum potiru-i se desface
 Și cum petalele-și desparte
 El stă cu fiecare 'n parte
 Gentil, atent, politicos,
 Rugându-le: — „Mă rog frumos,
 „Să fac cu Iorga, sau cu Stere?“

Tăcere în hotel, — tăcere !

CRONICA SĂPTĂMĂNEI

POLITICA INTERNĂ.

Congresul partidului poporului

Congresul partidului poporului a fost fixat pentru data de 28 Noembrie și se va ține la Sibiu. Ziua în care se va întruni, — și care coincide cu deschiderea Corpurilor legiuitoare, — vorbește destul de elocvent despre atitudinea adoptată față de guvernul d-lui Ion Brătianu. Partidul poporului păstrează și astăzi aceeași vie indignare împotriva mijloacelor folosite de partidul liberal, ajuns la cărmă, pentru a storce din bietețe urne nevinovate, un rezultat siluit, falsificat și brutalizat. Iată pentru ce, desigur, conducătorii partidului poporului au fixat pentru ținerea congresului tocmai ziua în care Parlamentul „ales“ de d-nul general Văitoianu se întrunește în prima sa sesiune ordinară de toamnă.

Nici locul ales pentru congresul partidului poporului nu e întâmplător. Congresul se va ține la Sibiu, după rupearea definitivă a tratativelor de fuziune cu partidul național, pentru ca să se afirme încă odată tendința partidului poporului de a înbrățișa cu aceeași grijă toate problemele cari se pun vieții de stat a României întregite, pe toată întinderea teritoriului ei.

Fie că dorește, fie că nu, partidul poporului e nevoit încă odată să înșire forțele sale pe două fronturi deluștate: împotriva centralismului apăsător și neînțeleghător care caracterizează metoda de guvernământ a partidului liberal și împotriva exagerării regionale a partidului național. Cel dintâi, nesocotind orice sentiment de respect pentru tradițiile Ardealului, necunoscut și nou venit pentru acest colț de țară, cărmuiește dela București cu o nepricepere brutală și jicnitoare. Celalalt orbit de ne-cazul nesucceselor cari îi urmăresc de trei ani încoace, s'a închis în găoacea unui separatism sterp, nu se înțelege cu nimeni, dincolo de Predeal, și nu găsește nici o soluție pentru curmarea răului.

* * *

Din programul congresului care se

pregătește, nu reese însă că partidul poporului va organiza la Sibiu numa o simplă întrunire de protestare. Nu e vorba încă despre începutul campaniei de răsturnare a guvernului actual. Aceasta se va desfășura abea la primăvară. Nu e semnalul de atac, ci e numai pregătirea ofensivei. Și merită să fie relevat faptul că partidul poporului, înainte de a porni la un război de distrugere, își face un scrupul de conștiință din a examina mai întâi, cu toată seriozitatea, problemele pe cari mâine, fiind la guvern, să le poată stăpâni astfel în cele mai mici amănunte. Fără îndoială că cel mai însemnat neajuns de care s'a lovit guvernul d-lui general Averescu, în 1920, a fost graba cu care a trebuit să fie înghebat pentru a face față situației. Partidul poporului a fost ridicat atunci la cărmă de valul neîndurat al evenimentelor înainte de a avea răgazul unei liniștite și temeinice pregătiri. Partid nou, alături sub presiunea curentului popular a guvernat în condiții nespus de grele. Cea mai mare parte din greșelile cari s'au făcut în decursul guvernării trecute isvorăsc din această situație specială, care a necesitat multă trudă, multă muncă și multă atenție.

Altfel se pare că ține să se prezinte partidul poporului în fața guvernării sale viitoare. Congresul dela Sibiu se va ocupa în primul rând cu discutarea programului partidului, chestiunile de „politică generală“ fiind lăsate deocamdată în umbră. Pentru a se putea discuta în mai bună cunoștință de cauză, problemele cele mai importante la ordinea zilei vor fi examinate special de referenți anume însărcinați cu studierea lor, și debaterile vor lua în acest chip o înfățișare parlamentară. Vor fi debătute pe rând: problema constituțională, problema financiară, problema economico-industrială, problema școlară, problema bisericască, problema administrativă și funcționarească, problema muncitorească etc. etc.

O caracteristică a congresului este

notărea luată dinainte ca toate chestiunile dezbătute în congres să se publice într'un volum, care va cuprinde fără îndoială cea mai prețioasă unealtă de propagandă politică: rodul muncii constructive.

* * *

Intr'adevăr, trebuie să apreciem ca un semn de serioasă înțelegere a sarcinii de a guvernă, faptul că un partid destinat să revină la cărma țării nu se pierde în agitații nefolositoare și în zgomotoase adunări de partizani ne-

răbdători, unde nu se aud decât lamentări și critici sterile, ci înainte de a desfășura steagul unei lupte pătimașe și violente, se gândește să-și fixeze mai întâi, în linii sigure, drumul pe care va merge după biruința negativă a opoziției.

Să fie zorile unor procedee și a unor practici necunoscute încă, dar deopotrivă de binefăcătoare pentru marea treburilor publice? Să nădăjduim.

S. A.

EVENIMENTELE EXTERNE.

Conferința orientală.

Problema orientală, incurcată din nou de dezastrul militar al Greciei și de pretențiunile guvernului din Angora, — pretendenți la stăpânirea Constantinopolului, — va fi examinată la conferința care se va ține la Lausanne, la 13 Noembrie viitor. Sforțările desfășurate cu prilejul conferinței de pace dela Paris și soluțiile cuprinse în tratatul dela Sèvres vor rămâne prin urmare o muncă pierdută. Așezările statornice în Balcani atunci vor fi revizuite, se vor angaja discuții noi, din mijlocul cărora va putea să iasă lumină, e drept, dar și oarecari incurcături neprevăzute.

Dovadă că este așa, stă nota trimisă de guvernul din Moscova, care dorește să se folosească de momentul dezbaterilor dela Lausanne, și care cere să fie consultat în toate chestiunile cari privesc examinarea problemei orientale. Limbajul lui Cicerin e foarte caracteristic. Comisarul afacerilor străine al Sovietelor constată cu oarecare amărăciune că puterile Antantei n'au luat în considerare și nici n'au răspuns la cererile Rusiei de a lua parte la rezolvarea chestiunilor orientale. Rusia își menține cererea sa de a participa nu numai la rezolvarea chestiunilor străntorilor, ci și la conferința de pace dintre turci și greci. „Fără de Rusia, adaugă Cicerin, nu se poate restabili pacea în Orient. Neglijarea sistematică a drepturilor cele mai elementare, a intereselor și cererilor Rusiei, poate da loc la complicații internaționale foarte grave“. După pro-

testare, o pronunțată notă amenințătoare...

* * *

Indicațiile pe care le dau ziarele franceze arată dealtfel că delegații Rusiei vor fi într'adevăr ascultați, după cum vor fi „ascultați“ și reprezentanții României, Jugoslaviei și Bulgariei. Cuvântul fiecăreia din aceste țări nu va cântări însă deopotrivă, și cu privire la diferitele intervențiuni cari se vor face în decursul dezbaterilor, nădăjduim că România va ști să unească glasul său cu acel a aliaților săi, pentru a se ajunge la soluțiile capabile de a menține pacea Balcanilor.

Conferința dela Lausanne va avea de rezolvat două laturi distincte ale problemei orientale. Deoparte sunt chestiunile în litigiu dintre Turcia și Grecia. Aranjamentele teritoriale între cele două țări cari sunt și astăzi în stare virtuală de război vor porni dela acordul încheiat la Mudania. Grecia va avea de suferit grele consecințe ale aventurii sale militare și sufletul elen, după scăderea pe care a arătat-o pe câmpul de luptă, se va întoarce dela conferință cu o dureroasă decepție. Telegramele au anunțat că s'a oferit d-lui Venizelos conducerea delegației grecești la conferința orientală. Încă nu se știe dacă d-nul Venizelos, a cărui operă aproape personală a fost tratatul dela Sèvres, va primi însărcinarea anevoioasă de a salva rămășițele străduinței sale. În orice caz, stările de lucruri sunt atât de adânc schimbate, încât va fi foarte greu fostului președinte de consiliu al Greciei să in-

drumeze pe o cale favorabilă hotărârile cari izvoresc acum dintr'o precisă situație militară.

A doua latură a problemei orientale, aceea a Strămtorilor, e în întregimea ei de domeniul internațional. Regimul care se va stabili la Constantinopol și la Dardanele, preocupă un cerc mai larg de națiuni, printre cari România, cu interesele ei bine determinate la ieșirea din Marea neagră, stă pe întâiul plan.

* * *

Guvernul lui Kemal-Mustafa s'a declarat gata să dea toate garanțiile pentru internaționalizarea Bosforului, — obligându-se între altele, să distrugă toate întăriturile, — numai pentru a obține stăpânirea Constantinopolului. Găsirea modalităților cari să satisfacă toate intereselor va fi o trudă migăloasă și ingrată. Prevedem ușor dificultăți neîntrerupte și un lung șir de schimburi de vederi, în concertul cărora sperăm încă odată că punctul

nostru de vedere, — libertatea comercială deplină a strămtorilor și sigura lor neutralizare militară, — va fi asigurat.

Acesta este dealtfel punctul de vedere al Antantei, și trebuie să înregistram cu satisfacție împrejurarea că noul guvern britanic, în fruntea căruia d-nul Bonar Law a luat locul d-lui Lloyd George, inaugurează politica sa externă cu dorința precisă de a stabili un acord perfect cu Franța.

Ziarele din Londra, cari au cerut în majoritatea lor menținerea lordului Curzon, un sincer prieten al Franței, la departamentul afacerilor străine, scriu în chip răspicat că singura chee sigură pentru restaurarea păcii în orient, este cooperarea Angliei cu Franța.

Poate fi socotit prin urmare ca un fenomen liniștitor, faptul că această cooperare se anunță într'un cadru de perfectă înțelegere.

SEN.

INSEMNĂRI. Cluj / Central University Library Cluj

„Fost poet“. Acuzația aceasta s'a mai adus în câteva rânduri directorului acestei reviste de către gazetele adversarilor săi. D. Octavian Goga n'ar fi adică decât un „fost poet“, așa după cum d. dr. Alexandru Vaida e „fost“ medic de stomac la Karlsbad, iar d. Iuliu Maniu „fost“ avocat în Blaj. Oamenii aceștia, stăpâniți de o delicată pricepere a tuturor manifestărilor cari au ceva comun cu arta, cred că talentul literar ar fi așa ceva, ca un post de comisar de alimentație: azi îl ai, din grația șefului, mâne nu-l mai ai, pentru că ai căzut în disgrație.

Nu este tocmai așa, confrății delă „Gazeta Transilvaniei“! Talentul e și el o ursită care se leagă de cineva din naștere, cum ar fi, să zicem, prostia. Darul poeziei nici nu se poate pierde, nici nu se poate câștiga, după cum prostul nu se face deștept câte zile o avea.

Iată pentru ce, cum nu se poate zice unui redactor din țigănia Brașovului „fost prost“ — tot așa nu se poate spune autorului *Ottului*: „fost poet“. E vorba doară de un destin care nu

părăsește pe nimeni, până în ceasul morței.

Don Basilio. Ați citit cu toții teribilul complot urzit mișește de poștașii români împotriva partidului național. Un act de o însemnătate mai mult decât istorică, menit să producă e nouă îndrumare în viața Ardealului, — un fel de hotărâre ca aceea proclamată la Alba-Iulia, ca să nu mai lungim vorba, — a fost dosit la telegraf și a fost predat la destinație cu o întârziere de douăzeci și patru de ore. Știți deci despre ce e vorba: despre celebra telegramă de aderență a d-lui Bazil Dumitropol, cel mai nou aderent a celor o sută dela Cluj adresată acestora cu prilejul întrunirii dela Brașov. Insemnătatea epocală a acestei telegramme e în afară de orice discuție, dată fiind covârșitoarea personalitate a trimițătorului ei, de care nu s'a auzit vreodată în Ardeal, și dat fiind conținutul comunicării, pe care până acum nu-l știe nimeni...

Destul că dușmanii partidului național iar au început să conspire. Vă

inchipuți ce se întâmpla la Brașov dacă telegrama lui Don Basilio ar fi ajuns la vreme!...

Încă o desmințire. Contrații noștri dela *Adevărul* vor să arate câtă dreptate avem să vorbim despre o anumită „presă de negustori“, fără scrupule, fără directivă și fără răspunderi. Abia am avut prilejul să rectificăm câteva minciuni publicate acum câțva timp, între cari aceea a înțrărei d-lui Octavian Goga în guvernul Brătianu, și o nouă mistificare intervine, cerând o îndreptățită desmințire. Ziarul d-lui Iacob Rosenthal a publicat de data aceasta o așa zisă convorbire pe care un redactor al său ar fi avut-o cu d. Octavian Goga. Pentru cine a citit „convorbirea“ cu pricina e de prisos să mai spunem că ea n'a existat; într'a-devăr d. Octavian Goga n'a dat ochii și n'a convorbit cu nici un reprezentant al ziarului *Adevărul*. Declarațiile publicate deci acolo n'au fost făcute niciodată.

Grozav se mai răzbună pe noi d. Iacob Rosenthal!

Ouă și șampanie. Să ne credeți, că toți oamenii politici ai Ardealului sunt robiți patimei care incolțește între legăturile dintre partide. Trăim vremuri de lupte îndârjite, când principiile și mai ales interesele se ciocnesc atât de des, încât se știrbește și simțământul de frăție dintre fiii aceluiaș neam. Ciocnirile sunt neîmbănzite, tonul e ridicat, sufletele sunt otrăvite...

Gândindu-se la toate acestea, regretându-le și căutând un leac împotriva răului, doi „frunțași“ dela Cluj s'au hotărât să contribuie cu ce vor putea, pentru restabilirea armoniei obștești. Ziarele au publicat într'a-devăr, deunăzi, că d-nii Teodor Mihali și Aurel Millea au solicitat, pe seama acestei amărite țări, importul a 200,000 sticle de șampanie Törley. Citiți bine: două sute de mii! Vă închipuiți ce veselie s'ar fi încins și ce bună dispoziție s'ar fi revărsat asupra tutnror cetățenilor României! Mai ieri, d. Mihali „exoperase“ un permis de ouă, acum vine la rând șampania. „Menu-ul“ se completează în chip multumitor.

Dar, comisia de import dela minis-

terul Industriei, complect agramată în chestiuni de unificare sufletească pe bază de șampanie a refuzat cererea oamenilor politici dela Cluj. Într'un cuvânt, nu le-a dat voie să fie și oameni de ispravă...

Supărare confesională. D. Albert Honigmann dela *Lupta* s'a supărat grozav că ne-am permis să ironizăm în chip glumeț, dar nevinovat, competența sa în materie de neînțelegeri confesionale, și protestează zgomotos că aceasta e o „chestiune politică“ și orice „cetățean liber“ (încă) are dreptul să se ocupe de ea.

Suntem de acord. N'am contestat noi d-lui Albert Honigmann dreptul de a avea păreri în chestiunile bisericesti. Treaba dumnealui! Dar, să ni se dea voie să ne mirăm, de unde izvorăște acest zel ciudat al unor oameni cari se tot amestecă, și încă foarte fanatici, într'o lume de probleme cari le sunt perfect necunoscute și cari nu angajează nimic din resursele tradiției lor sufletești?

Dar, mărturisim acum că n'avem noi acest drept. Dă-i înainte, domnule Albert Honigmann: dă lecții de practică bisericească mitropolitului dela Blaj, analizează statutul lui Șaguna și pronunță-te asupra Concordatului cu Roma... Noi făgăduim să nu mai deranjăm atâta cucernică îndeletnicire și atâta canonică specialitate...

Perle gazetărești. Cineva observa odată stilul defectuos al unora dintre ziaristii noștri. Scuză s'a găsit numai decât. Și-au descoperit-o ziaristii ei înșiși blestemând meseria care-i silleşte să scrie „în grabă“. Tocmai cazul cucoanei dintr'o caricatură vieneză, care cerea să i se ierte greșala de ortografie din cauza pălăriei care-i făcuse umbră când scria.

Iată ce cetim în *Adevărul*, cu prilejul unei drame amoroase oarecare:

„Mecanicul de vapor C. C. trăia în concubinaj cu d-ra G. P. care divorțase de soțul său, sora șefului Siguranței din orașul nostru“. Punct.

Dilema e aceasta: sau sora șefului Siguranței poartă pantaloni, sau d-na G. P. se măritase din eroare cu un bărbat de sex feminin. În acest caz, pricepem penruce divorțase...

CĂRȚI ȘI REVISTE

Primum la redacție o merituoasă lucrare a d-lui Coriolan Petranu, conferențiar la Universitatea din Cluj: „*Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*“. E un volum tipărit cu o deosebită îngrijire occidentală, cuprinzând o cercetare prețioasă asupra trecutului muzeelor transilvănene și asupra chipului cum ar trebui să fie administrate. Autorul cărții care se ocupă de muzeele din Transilvania a fost cândva, sub trecutul guvern, și inspectorul lor. D-nul Coriolan Petranu care dovedește în cele peste 200 pagini ale lucrării sale că nu era străin de loc de atribuția sa, a fost suprimat, — din motive bugetare, — de actualul ministru al Artelor. Și, să ne înțelegem, n'a fost concediat *inspectorul*, a fost desființat *inspectoratul*. E inutil să mai spunem că „*economia*“ realizată e ridicolă, vom adăuga însă altceva. Grație acestui inspectorat al muzeelor din Transilvania s'au putut identifica și aduce în țară obiecte duse de unguri la Budapesta, în valoare de aproape 20 milioane.

Guvernul actual nu se preocupă însă de asemenea fleacuri. În special d-nul Banu e foarte ocupat: să nu vă închipuiți că e așa ușor să faci de două ori pe săptămână — cel puțin! — drumul între București și Oradea-mare....

*

„*Discursul d-nei Alexandrina Cantacuzino la congresul societății Ocrotirea orfanilor de război*“ e titlul, cam lung, al unei broșuri, în care mai dăinuiește ecolul unor regretabile scene petrecute

la Iași, astăvară, cu prilejul amintit mai sus. E o pagină urâtă a amestecului politicianismului meschin și a unor invidioase rancune, într-o cauză pe care în special, autoarea broșurei, d-na Alexandrina Cantacuzino a slujit-o cu însuflețire, cu energie, cu priecpere, și cu numeroase jertfe. E păcat că și puținele femei cari își închină la noi sforțările lor pentru îndulcirea soartei celor năpăstuiți, întâlnesc în drumul lor spiniu intrigilor și bolovanii greoi ai șicanelor.

*

D-nul Șerban Drutză a tipărit la Chicago o interesantă carte despre „*România din America*“. Volumul e împărțit în două părți: în ceadintăi se găsesc date și lămuriri, în mare măsură noi, asupra emigrării Românilor în America, asupra ocupațiilor pe cari le îmbrățișează odată ce-au trecut Oceanul și asupra vieții pe cari așteți expatriați o duc în orașele uriașe ale noului Continent. În partea doua sunt cuprinse informații recente asupra chipului în care România e văzută în Statele Unite: între altele se reamintește o instructivă polemică a d-nului Anton Bibescu ministrul nostru la Washington cu contele Teleki, fostul prim-ministru al Ungariei. E un material documentar din care se pot reține multe lucruri pline de adevăr, cari ar putea să dea de gândit guvernanților noștri.

h.

Redactor responsabil:

ALEXANDRU A. HODOȘ.

„Țara Noastră“ va înregistra apariția tuturor cărților și revistelor pe cari le va primi la redacție. — Exemplarele destinate pentru recenzie se vor trimite pe adresa revistei: CLUJ, Piața Cuza Vodă 16.